BERLINGSKE TIDENDE
Grundlagt 1749 af E. H. Berling 234. årgang nr. 268 . 3 sektioner 30 sider . Kr. 3,50 Tirsdag 28. september 1982 . Uge 39

Bournonville giver døve eget skriftsprog

Det er udviklet af den amerikanske danserinde Valerie Sutton – som blev inspireret af ballet og tændstikmænd

Af Jens J. Kjærgaard.

Ad kringlede stier er August Bournonvilles meget danske balletter blevet til et skriftsystem med udtrykksfulde tændstikmænd, og omsider har de mindst 20 millioner døve mennesker verden over fået mulighed for at læse aviser og bøger på deres modersmål: tegnsprog.

Der er ikke ét, men mange sprog med fælles elementer, og det fik i sin tid Verdensdøveforbundet til at sysle med planer om at udvikle kunst-produktet *Gestuno*, der dog bruges lie så sjældent som de hørendes Esperanto.

For 4000 danske døve er tegnsproget et naturligt og nødvendigt kommunikationsmiddel, og det bruges af henved 6000 andre, nemlig deres pårørende.

For de fleste hørende kommer det som en overraskelse, at dansk kan være et svært tilgængeligt fremmedsprog for så mange tusinde af landets borgere.

Tegnene har også alt for længe været et undertrykt minoritetssprog i vort samfund, og de færreste aner, at de er et bærende element i de døves rige kulturliv.

Det nye skriftsprog kan nu være murbrækker for en holdningsændring, og endemålet må være, at alle døve børn bliver tosprogede. Først skal de lære tegn og derpå dansk, som trods alt er svært at undvære, når man bor i Danmark.

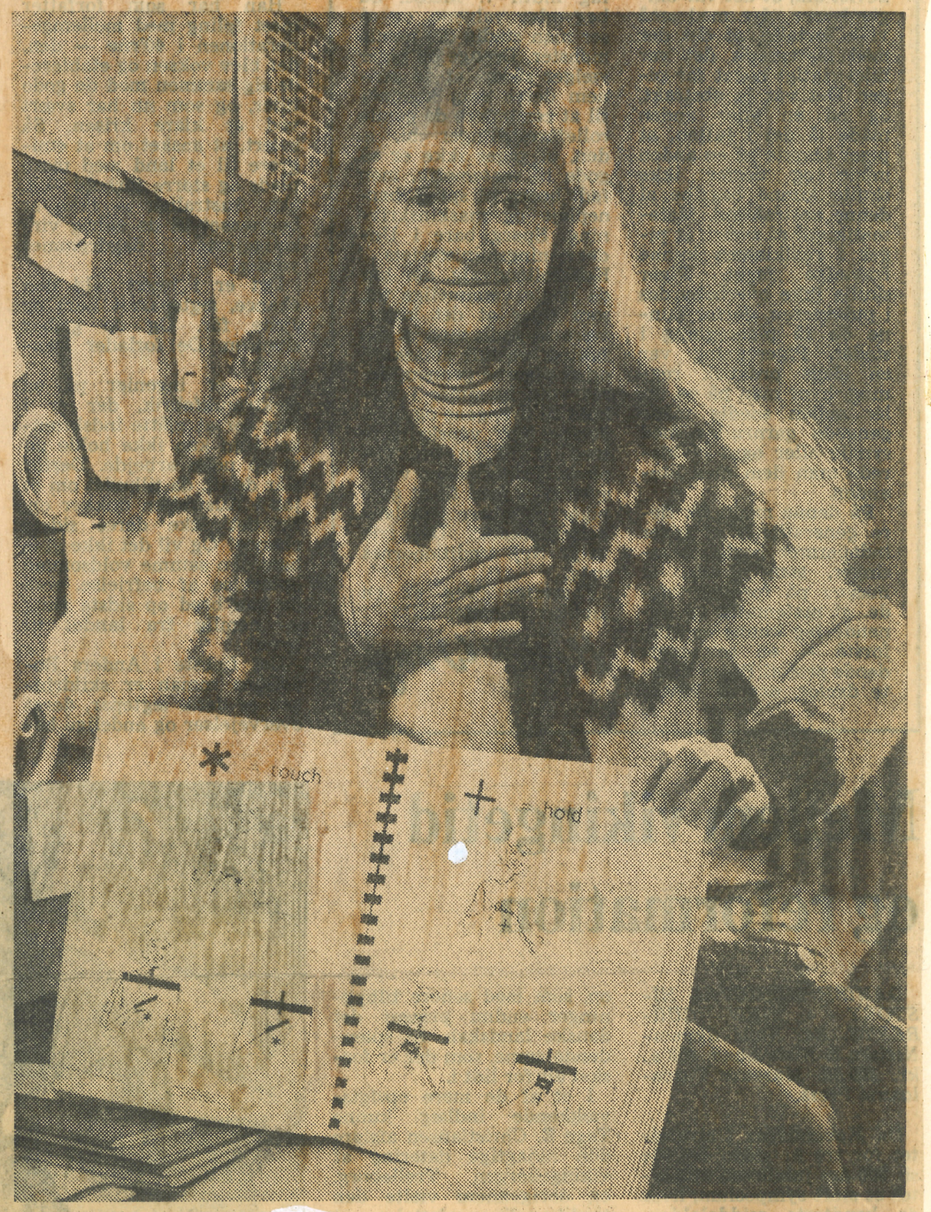

Den 32-årige danserinde Valerie Sutton har sin ungdom til trods opgivet scenen. Nu koncentrerer hun sig om det nye skriftsprog — der ligner tændstikmænd.
Foto: Emil Christensen

BERLINGSKE
Tirsdag 28. september 1982.

En amerikaner i København

Historien om det nye skrevne tegnsprog begynder i juli 1970. Da kom den 19-årige amerikanske danserinde Valerie Sutton til København for at deltage i et Bartholin-seminar. Hun ville studere hos Nina Belokova, og det var blot tænkt som en skærsommernatsdrøm. Men frk. Sutton blev fanget af Det kgl. Teater — og af Bournonvilles trylleri.

I to år fik Valerie Sutton undervisning hos Bournonville-stilens danske førstedame, Edel Pedersen, som *husker*, hvordan der blev danset omkring århundredskiftet.

»Edel Pedersen blev min danske bedstemor«, siger Valerie Sutton«, og jeg blev helt besat af tanken om, at Bournonvilles balletter skulle fastholdes, ikke bare på film og bånd, men også på papiret. Jeg rejste hjem til USA med et tykt manuskript, fuld af ord, ord, ord, og heraf undkrystalliseredes mit stenografiske system, som i princippet kan genspejle enhver bevægelse, ikke alene i ballet, men også i sportsgrene«.

I 1974 kom Valerie Sutton atter til København, på Flemming Flindts opfordring, og lærte systemet fra sig. Nogle af balletkorpsets medlemmer blev i stand til at danse fra bladet.

Suttons system blev dog aldrig rigtig accepteret af balletten, men den danske forsker Lars von der Lieth satte hende i gang med en anden og mindst lige så vigtig opgave, at nedskrive døves tegnsprog.

Og i disse uger er Valerie Sutton igen i Danmark, ikke på teatret, men på Døves Center for Total Komminukation, hvor hun underviser lærere og konsulenter i det nye notationssystem, der vil give de ikke-hørende muligheder for at læse på deres eget sprog.

Danmark er det første land uden for USA, som får kendskab til Sutton-skriften. Det næste bliver Holland.

Selvfølgelig er der mange døve, som *kan* læse dansk, men de færreste får lige så stort udbytte deraf som en hørende.

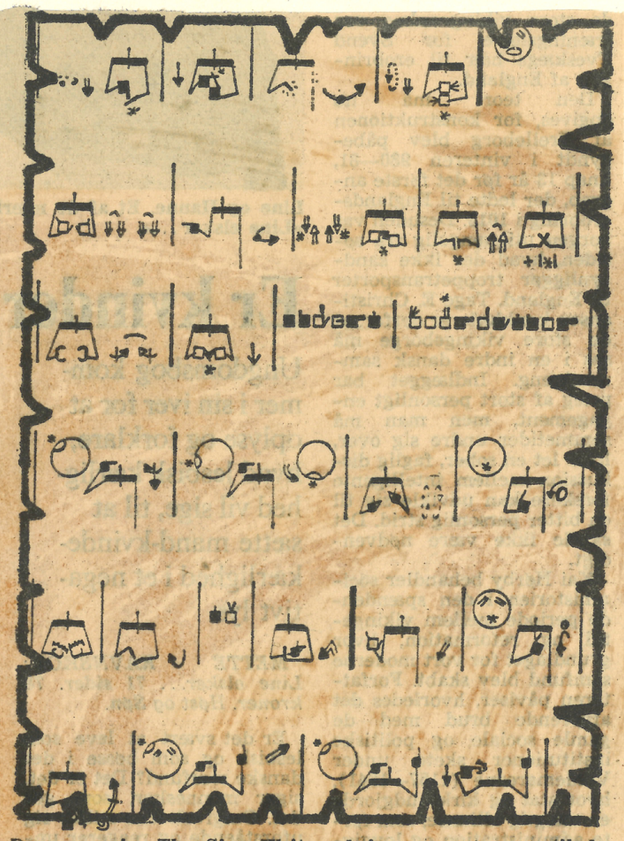

Den ny avis »The Sign Writer« bringer en større artikel om forholdene i Danmark. Det meste er skrevet på amerikansk tegnsprog, men i princippet kan tegnene gengive enhver bevægelse. Skriftens »opfinder« Valerie Sutton har også nedskrevet Kagobais private sprog. Han er den eneste døvstumme på den lille ø Rennell i Salomon-gruppen i Stillehavet, og oplysningerne herom er bragt til Danmark af forskeren Rolf Kuschel.

»Kinesiske skrifttegn får ikke mening, selv om vi kikker på dem i timevis, for vi har aldrig lært at tale kinesisk. Døve har også svært ved at lære at læse, fordi de kender så lidt til dansk. De har ikke en chance for at fange sprogets rytme, tonefaldet og de følelser, som er med til at give ord og vendinger præcise og varierende betydninger,« forklarer døvelærerne.

På samme måde er de fleste hørende danskere handicappede, når de forsøger at bruge eller blot tyde tegnsproget.

Direkte oversættelse til danske gloser giver kun et fattigt billede af ofte underfundige meningsudvekslinger mellem et par døve. Sproget kommer til at halte, der mangler den tredje dision. Vi får kun et fladt og tomt indtryk af et »tegnet« vers.

Tænk på de engelske »undersættelser«, store børn kan more sig med. »Sådan er der så så meget«, lyder i direkte oversættelse »Like that is it so much«, men vi burde i stedet sige noget i retning af »that's the way the cookie crumbles«.

Og når amerikanere på *deres* version af tegnsproget spørger, om vi har været i Californien, bliver det i direkte oversættelse til sådan noget som: »Røre færdig Californien dig«.

Sådan er der så meget.

Døves Center for Total Kommunikation fylder snart 10 år. Det blev oprettet på en millionarv fra dansk—amerikaneren Alfred Jacobsen, og har i den forløbne tid givet hundreder af kurser, bl. a. det igangværende med Valerie Sutton. Arbejdet foregår uden direkte tilskud fra det offentlige.

»Og der er hårdt brug for flere penge,« fortæller lederen, Britta Hansen. »Vi tærer på kapitalen, men vil ikke slække på kvalitetskravene«.